Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 262/2022 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen ammattioppilaitoksissa opiskelevien ylivelkaantumisesta

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Outi Alanko-Kahiluodon Vihr. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 262/2022vp:

> Miten hallitus aikoo huolehtia opiskelijoiden toimeentulosta ja reagoida erityisesti ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelevien ylivelkaantumiseen?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Valtiotalouden tarkastusvirasto kiinnitti 2010-luvun opintotukiuudistuksia koskevassa tarkastuskertomuksessaan huomiota erityisesti ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden velkaongelmiin. Niihin liittyvä selvitys onkin tarkoitus käynnistää mahdollisimman pian. Raporttiluonnoksen mukaan ammatillisissa oppilaitoksissa opiskelleiden velkaongelmat lisääntyivät vuoden 2017 uudistuksen jälkeen, kun valtion lainatakausta nostettiin, maksuhäiriömerkintä opintolainan esteenä poistui ja toisen asteen opiskelijat ovat voineet nostaa koko lukukauden lainaerän yhdellä kertaa. Tarkastusluonnoksessa esille tuotu ongelma viittaa tapauksiin, joissa opintolaina ei riitä tai sen käyttöä ei jaksoteta koko lukukauden ajalle. Tällöin voi syntyä tarvetta toimeentulotukeen. Ongelmia voi syntyä myös, jos opinnot keskeytetään melko pian lainan nostamisen jälkeen. Tilastojen mukaan merkittävä osa valtion takaajana maksettavaksi tulevista lainoista on opintonsa keskeyttäneiden opiskelijoiden opintolainoja. Suurin osa opintovelallisista hoitaa lainansa kuitenkin moitteettomasti. Lainan takaisinmaksun laiminlyönti johtuu useimmiten työttömyydestä ja pienituloisuudesta. Opintolainan valtiontakaukseen liittyen lainansaajan on mahdollista saada korkoavustusta, joka ehkäisee koko lainan joutumista valtion maksettavaksi. Korkoavustus kohdennetaan

pienituloisille. Jos lainansaaja kuitenkin laiminlyö koron tai lyhennysmaksun suorittamisen ja jos eräpäivästä on kulunut vähintään kolme kuukautta, luottolaitoksella on oikeus vaatia laina heti kokonaisuudessaan takaisin maksettavaksi. Kela voi maksaa tällöin lainan pankille takaajana. Opintolainansaaja on kuitenkin velvollinen maksamaan valtiontakauksen perusteella luottolaitokselle maksetun määrän (*takaussaatava*) Kelalle. Kela voi sopia takaussaatavan maksujärjestelyistä opintolainansaajan kanssa. Jos takausvastuuvelallinen on pienituloinen, hän voi saada vapautusta takaussaatavan ja sille kertyneiden korkojen maksamisesta. Takaisinperinnästä voidaan luopua vain äärimmäisessä tilanteessa. On myös muistettava, että työuran aikana voi nykyisin opiskella työn ohessa, aikuiskoulutustuella, vuorottelukorvauksen turvin taikka työttömyysturvalla, mikä osaltaan vähentää opiskelusta aiheutuvaa velkaantumista aikuisiällä.

Opintotukijärjestelmällä ei voida vaikuttaa lainan käytön ja takaisinmaksuongelmien taustalla oleviin juurisyihin kuten vaikkapa työttömyydestä johtuvaan pienituloisuuteen. Lukuvuoden lainan nostokertojen lisääminen nykyisestä kahdesta neljään ohjaisi lainan käyttöä paremmin turvaamaan kuukausittaista toimeentuloa. Nostoerien lisäys vähentäisi myös riskiä siitä, että laina joutuisi kokonaan valtion takauksen perusteella maksettavaksi esimerkiksi opintojen keskeydyttyä. Lisäksi tulee pohtia toimenpiteitä varsinaisten väärinkäytösten estämiseksi. Olennaista olisi myös löytää keinoja vaikuttaa työllisyyttä ja elämänhallintaa tukeviin nk. juurisyihin.

Opintotukilain mukaisen opintukijärjestelmän on tarkoitus turvata yhdenvertaisesti nuorten taloudelliset edellytykset opiskeluun sekä toisella asteella että korkea-asteella. Siten lainatakauksen määriä korotettiin edellisen opintotukiuudistuksen yhteydessä kaikilla koulutusasteilla saman verran. Samalla muussa kuin korkeakoulutuksessa opiskeleville mahdollistettiin lainan nostaminen lukukaudelle yhdessä erässä lukuvuoden alussa tehtävien hankintojen rahoittamisen helpottamiseksi. Lisäksi pääosa vuokralla asuvista opiskelijoista siirtyi asumislisää kattavamman yleisen asumistuen piiriin. VTV:n raportin mukaan muutosten myötä opiskelijoiden tulot kasvoivatkin merkittävästi uudistuksen myötä. Tämän hallituskauden alussa opintorahat sidottiin uudelleen kansaneläkeindeksiin ja opintorahan huoltajakorotusta korotettiin. Eduskunnan käsiteltävänä on parhaillaan hallituksen esitys, jossa ehdotetaan ylimääräistä indeksikorotusta 1.8.2022 Kelan etuuksiin mukaan lukien opintorahoihin. Opintorahojen indeksikorotukset tulevat olemaan tällä hallituskaudella lähes 8 prosenttia, kun otetaan huomioon vielä syyslukukauden 2023 alussa tehtävä

korotus. Indeksikorotusten tarkoituksena on turvata osaltaan opintotuen riittävyyttä. Tämän vuoden aikana opintotuessa on käytössä 25 prosenttia korkeammat tulorajat kuin edellisenä vuonna, mikä lieventää tarveharkintaa ja mahdollistaa aiempaa suuremmat työtulot ilman että tuki leikkaantuu. Hallitus on päättänyt lisäksi korottaa tulorajoja 50 prosentilla vuoden 2021 tasosta 1.1.2023. Korotuksen jälkeen opiskelijan omat tulorajat ovat lähempänä esimerkiksi Norjan ja Tanskan opintotukien vastaavia tulorajoja. Hallitus antaa tulorajojen korotusta koskevan esityksen eduskunnalle vuotta 2023 koskevan talousarvion yhteydessä. Tarkasteltaessa erityisesti ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden tiulannetta, tulee ottaa huomioon viime syksynä voimaan astunut oppivelvollisuusuudistus, johon liittyen opiskelu on oppivelvollisille maksutonta. Samalla koulumatkatukioikeus laajeni siten, että matkakustannukset voidaan korvata ilman opiskelijan omaa maksuosuutta yhden suuntaisen koulumatkan ollessa vähintään seitsemän kilometriä. Oppimateriaalien ja matkojen maksuttomuuden myötä opintotuki riittää maksuttoman koulutuksen piirissä olevilla opiskelijoilla paremmin muihin välttämättömyysmenoihin. Nykyinen opintotuki mukana lukien valtiontakaus opintolainalle riittää tällä hetkellä yleensä nk. viitebudjetin mukaiseen minimitoimeentuloon, kun otetaan huomioon myös asumistuki. Perusturvan riittävyyttä arvioidaan seuraavan kerran keväällä 2023, jonka yhteydessä tarkastellaan myös opintotuen riittävyyttä eri tilanteissa. Opintotuen tason tarkistamista tuleekin arvioida seuraavan hallitusohjelman laadinnan yhteydessä.

Helsingissä 3.6.2022

Tiede- ja kulttuuriministeri Petri Honkonen

VN/15225/2022-OKM-2

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Honkonen Petri 91276041D

2022-06-07